

Mana Aleminin Gücü 16

– KENAN KOÇ · 31 Aralık 2016

3-) İNSANIN HALİFELİĞİ, ESMA-ÜL HÜSNA ve ZİKİR

İnsana göre insan, kesin ve açık bir şekilde gözlemediği bir evren içre bedeniyle yaşayan bir varlıktır. Ama yine de gerçekte insan, O'nun ilminde ve indinde, bir ilimdenden ibarettir. İnsan, içinde yaşadığı boyutta, kendisinden ortaya çıkan Allah'ın isimlerinin manâlarının gereğini yerine getirmek suretiyle gerçek kulluğunu ifa eder. Bu açıdan istese de istemese de Allah'ın kuludur. ** "Ben, insanları ve cinleri yalnızca bana kulluk etsinler diye yarattım" (51/56), ** "De ki , hepsi programları (şaküleleri) gereğince yaşarlar" (17/84) , ** "O, öyle ALLAH'tır ki rahimlerde sizi dilediği özelliklere sahip kıldı." (3/6) Ancak yine insan, sadece bu kulluğun idrakine varıp teslimiyetini gerçekleştirir yani İslam olursa huzura erer. O yüzden "Huzur İslamda"dır. Allah, ** "O na RUHUMdan nefhettim." (38/72) Ayeti hükmünce insanı Tanrısal bir varlık olarak yaratmıştır ve insan "Allah boyasına bak!. (Allah boyası ile boyan) kimin Allah'ın boyasından daha iyi boyası var?. Ve biz, O'na kulluk ederiz." (2/138) ayetinin hükmünü yerine getirebilmekten ibarettir.

Bu teslimiyet aslında gerçeği yaşamanın gereğini yapmaktır . Örneğin; Allah dilediği özelliklerini, insan beyinlerinde açığa çıkacak biçimde, insanın yapısında düzenlemiştir. Kendisindeki üstün özellikleri ortaya çıkartmak için zikri ve meditatif çalışmalar yapan ve bunları ortaya çıkartan insan, maddi ve manevi planda hayatını özsel boyuttan düzenlemiş olur. İşte bu eylem boşvermişçi bir teslimiyetin değil, teslimiyet sonucu oluşan idrağın işidir. İnsanın Allah'ın yeryüzündeki halifesi olması da bu tarz bir teslimiyeti yönündendir ** "Şüphesiz ki ,ben arz'da bir halife oluşturacağım." (2/30) Teslimiyeti bu şekliyle kavrayamayan ise nefesine zulmetmiş olur. Ya dünyanın geçici metalarına kapılıp onları elde etmek ve elde ettiğini korumak için zihnini allak bullak eder ya da herşeye boşverir. Ama bu halde belki sadece dünyanın efendisi ya da kölesi veya berduş ya da çilekeşi olur. Oysa özsel teslimiyet, hem dünyaya hem ahirete yönelik olarak çalışır.

**«Biliniz ki, dünya hayatı bir oyuncak, bir eğlence, bir bezenme ve aranızda öğünmedir!... Dünya hayatı ancak aldatıcı ve mağrur edici şeylerdir.» (57-20) denmekle birlikte, şu çok iyi bilinmelidir ki bir orta yol olan İslam, asla dünya hayatını hakir görmez. Sadece onu gerektiği yere koyar. ** "Dünya hayatını ahirete tercih mi ediyorsunuz?.. Fakat dünya hayatının faydası ahiretin yanında pek azdır." (9/38) derken, dünya hayatının, ahiret hayatına kıyasla çok az olsa da önemi teslim edilir. İslamiyette aslen, aşırı uçlar onaylanmaz. Dünyaya çok bağlanıp onun için herşeyi yapar hale gelmek veya dünyadan el ayak çekmek ve herşeyi boşvermek, sözkonusu aşırı uçlardır. Çünkü bu dünya, aslen bitecek olan dünya nimetlerinin değil ahiretin tarlasıdır ; ama tam da bu yüzden tamamen önemsiz değildir. Ancak bu önemine binaen, sadece ahirete ekin ekmek için de değildir; çünkü bunu yapmak için öncelikle dünyada yaşayabilmek gerekir. Öyleyse bu dünya, aynı zamanda bu dünya içindir de. Ve dünya hayatının güzelliği, iyiliği ve sağlıklılığı, ahiret hayatının da iyi olmasını kolaylaştırıcıdır. Aslında bakışımızdaki bu dünya ve ahiret ayrılığı, bizi olayın özünü kavramaktan alıkoyar. Zira ahirete, şu an içinde bulunduğumuz efal âleminin özünde işleyen mana alemine daha yakın bir alem olarak bakarsak,

ahiretin şu anda da oluşta olan bir gerçeklik olduğunu görürüz. Yani aslında dünya ve ahiret birbirinden kopuk sahalar değildir . Gerçi büyük gönül ehli ve evliyaların dünyadan el ayak çekmiş kişiler, dervişlerin bir lokma bir hırkaya yaşayan canlar olduğu söylenebilir. Ancak 1. si her şeyde aşırı uçlar olabilir ve bu aşırı uçların mutlak olarak doğru olmaları gerekmez. 2. si herkesin kapasitesi farklıdır ve bize göre aşırı uç olan başka bünyede öyle olmayabilir. Önemli olan kişinin yaptığı şeyle huzuru bulmasıdır. Bu yaptığı şey daha dünyada ona huzur vermelidir ki sonuçları ahirete de yansısın. Amaç dünyada bilerek ızdırap çekmek bu ızdırabın huzursuzluğunu yaşamak değildir. Ama şunu bilelim ki aşırı uca sapanların haricinde, bize göre çile çektiğini düşündüğümüz kişinin kendi içinde huzuru o çilede buluyor olması da muhtemeldir. Yani kişi, şu anda dünya hayatının backgroundunda işleyen ahiret hayatına öylesine yoğunlaşmıştır ve orada mutluluğunu bulmuştur ki belki biz onun yoğunlaştığı dünyanın özündeki ahiret boyutunu algılayamadığımızdan, onu dünyadan el ayak çekmiş olarak görürüz. Bagavad Gitta'da da bu orta yol, Tanrı'nın ağzından şöyle anlatılır: "Her türlü iş yapma zorunluluğunun ötesinde olmama karşın işi yaparım. Yaptığım işe tutsak değilim ben, çünkü kendim için bir şey elde etmek amacıyla çalışmam. Bunu anlayan ve kendi yaşamında uygulayan kişi de tutsaklıktan kurtulur. Eski zaman bilgeleri bu anlayışla çalıştılar ve özgürlüğe kavuştular. Sen de öyle yap Arjuna; çalışmaktan asla vaz geçme. Çünkü ölümlülerin dünyasında başarı eylemden gelir. Ama eylemin, anlattığım temiz eylem olmalıdır. Temiz eylem sahipleri, her eylemi tam bir bilinçle gerçekleştirirler. Ruhları, içlerindeki Sonsuz'a katılmıştır; yalnız bedenleri devinir. Yaşam ikiliklerinin ötesine geçmiş ve özgür olmuşlardır. Hem özverili eylem hem de dünyadan el çekme yüce amaca götürür. Ama eylem yolu, el çekmeden daha iyi bir yoldur."

Tekrar kulluk konusuna dönersek, kulluğa teslimiyet ya da halifeliği idrak, Allah'ın vasıflarıyla ve manalarıyla vasıflanmış ve bezenmiş olan varsayılan izafı, görsel, vehmi benlikten sıyrılıp; şuuru gerçek varlığa yönlendirmek ve gerçek benliğe ermektir. Algılar ve doğurduğu şartlanmalarla var zannedilen benlik perdesinin kaldırılmasıdır. «Nefsine ârif olan Rabbine ârif olur» hadîsi ve aslında bu hadisin bir açılımı olan, tasavvuf ehlinin ifadesiyle «Kaldır benliğini aradan, ortaya çıksın Yaradan!..» sözü bu manada ele alınmalıdır. Ya da eski Yunan bilgelerinin dediği "Kendini bil" tavsiyesi... Bu perde kalkmadıkça oluşlar âleminin dertleri ve sevinçleriyle sürüklenir dururuz. Bu idrakte ne kadar ileri gidersek dünyanın yükünden o oranda kurtuluruz. Ancak bunu en üst seviyede başarmak bile oluşlar âleminden soyutlanmak demek değildir. Bu hal, bir yaratılmış olarak tüm yaratıklar gibi insanın da yapamayacağı, belki sadece yine vehmi olarak yapabildiğini sanabileceği birşeydir. Bu sadece oluşlar âleminin getirebileceği ızdıraplardan arınmak, dünya ve ahireti, kişinin idrak seviyesince cennete dönüştürmek, gerçeği de elden geldiğince yaşamaktır. İşte bu perdenin kaldırılması, Hz. Muhammed tarafından, "Ölmeden evvel ölünüz" şeklinde anlatılmıştır. Ölmeden önce ölmek, bu dünyadayken uyanmak, yani bilinçlenmek demektir. ** "Kim bu dünyada kör olursa ahirette de kördür ve daha da şaşkın!" (17/72) ve ** "Onlar ki (hüsrandan kurtulanlar) iman edip kurtuluşa erdirecek olan filleri tatbik ederler." (2/82 ve 103/3)

Buzun aslı su, suyun bir hali de buhardır. Biz bu âlemde daha çok suyla muhatap olduğumuz için, şu andaki dünya koşulları da buz ya da buhar halinden daha çok su halinin mevcudiyetini sağlar. Ya da bize daha çok yaraması nedeniyle dikkatimiz bu hal üzerinde odaklandığı için, aslı su, hali buz ve buhar

diye sınıflandırmaya eğilimliyizdir. Ama bir başka bakışla buzun kendi aslına yönelimini buharlığını idraki olarak ele alırsak, insanın da dünyevi şartlarda daha çok aşikâr olan bedeni varlığından asıl varlığına yani ruha yönelimiyle bir ilişki kurmuş oluruz. Bu manada ego, bedenle sınırlı bir yapı olmasına karşın sınırsız bir yaşam dileğine sahiptir. Ünlü mistik Oslo; "Allah ile aranızdaki en büyük engel egonuzdur." demektedir. Söz konusu bu durum Hz.Muhammed tarafından "uykuda olma" şeklinde tasvir edilmiştir. Asırlar boyu mabetlerde, tapınaklarda insanoğluna verilen öğreti, onun şekilden, buzluk kalıbından yakasını sıyırması, kendini bu uyku halinden kurtarabilmesi içindir. Benzer şekilde Ünlü filozof Hegel, şunları söylemiştir: "İnsan, her şeyden önce zaman ve mekan içinde hareket eden bir bilinçtir. Bu bilinçte kendisini belli bir dinamizmin sürekli ürünü olan "tin" olarak kabul eder. Ama asıl itibariyle bilinçtir."

Hegel felsefesinde, bilinç ve tin (ruh) birbirinden kesin olarak ayrılmaz. İnsanoğlu belli bir bilinç düzeyine eriştiğinde kendini Us, Ruh ve Bilinç olarak bulur. Bu belirleme onun kendi öz bilincinin bir ürünüdür. Nesimî de Ademi şöyle betimler: "Çün bildin mü'minin kalbinde Beytullah var. Niçin izzet etmedin, ki o evde ALLAH var? Her ne var ise Âdemde var; Âdem'den iste Hak'kı sen!.. Olma İblis-i şaki, Ademde sırrullah var!.." Yine Hz. Muhammed, " Allah Ademi kendi sureti üzere meydana getirdi" derken, Tevrat'ın tekvin bahsinde " Allah, kendi suretinde Adamı yaptı" ayetiyle ve incildeki benzer ifadelerle görüş birliğindedir. Burda Allah'ın suretinden meydana geliş, Esmâ-ül hüsna terkibiyetinin zuhurunun Adem'i oluşturmasıdır. Yani Allah, insanı zatına bir ayna, sıfatlarına ve fiillerine oluşma alanı olarak yaratmıştır. Elbette tüm mevcudat, Allah'ın bu tarz bir yansımasıdır. Ancak mevcudat içinde bu yansıma en olgun halde insanda açığa çıkar. Bunu, "Beni ne yerim aldı ne semam. Lakin beni, mümin, taki, naki, vera hali sahibi kulumun kalbi aldı." kutsi hadisinin yorumuyla da anlayabiliriz. Yine bir hadise göre, "Gönül Rahman'ın parmakları arasındadır." Allah, âlemlerdeki hiçbir unsura, esma ve sıfatlarının bütün yönleriyle tecelli etmemiştir. Her unsurda mutlak bazı esma ve sıfatların tecellisi eksiktir. Esmâ elemi, Zaat'tan oluşan ilk âlem olup, sonsuz manalara sahiptir. Efal âlemindeki bir birimde ise sonsuzluğun ve dolayısıyla sonsuz manaların bulunması mümkün değildir. Ancak tam anlamıyla kemale ermiş yani insanı kamil mertebesine erişmiş bir kul, varlığında bu sonsuzluğu bulabilir. ***"Biz emaneti, semalara, yere, dağlara arz ettik; ama onu almaktan çekindiler, ondan korktular. Ve sonunda onu insan yükledi. Ama bir zalım ve cehul olarak" (33/72) ayetiyle de bu sonsuz manaların efal âlemine kayıtlı hiçbir birimde açığa çıkamayacağı gerçeğinin vurgulanışı vardır. ***"ADEM'e isimlerin tamamını talim etmiştir.." (2 /31) ayetini de bu açıdan ele almak gerekir. Ancak insan, efal âleminde olmasına rağmen esma âleminin tam zuhurunu gönlünde bulabilir ki bu nedenle "Hiçbir yere sığmam, mümin kulumun kalbine sığarım" kutsi hadisi söylenmiştir. Dolayısıyla Allah, insanda olabilecek en olgun anlamıyla zuhura gelebilir. ***"Rabbin meleklere, Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi" (2/31)" ayeti de bunu bildirir. Bu düşünceyi şu hadiste çok belirgin şekilde buluruz: "Allah şöyle buyurdu: "Ey ademoğlu, hasta oldum, ziyaretime gelmedin." Ademoğlu sordu: "Ya Rabbi, sen alemlerin Rabbisin. Seni nasıl ziyaret edeyim?" Allah buyurdu: "Bilmiyor musun? Falan kulum hasta oldu, ama sen onu ziyaret etmedin. Eğer onu ziyaret etseydin, beni yanında bulacaktın." Allah devamla buyurdu: "Ey ademoğlu senden yemekle doyurulmamı istedim ama sen beni doyurmadın." Ademoğlu sordu: "Ya Rabbi, seni nasıl yemekle doyurayım? Sen Alemlerin Rabbisin." Allah anlattı: "Falan kulum senden yemek istedi. Amma

ona yedirmedi. Bilemedi mi? Ona yedirseydin beni yanında bulacaktın." Allah devamla buyurdu: "Ey ademoğlu, senden su istedim; amma vermedi." Ademoğlu sordu: "Ya Rabbi, sana nasıl su vereyim? Sen alemlerin Rabbisin." Allah anlattı: "Falan kulum senden su istedi; vermedi. Ona su verseydin beni yanında bulacaktın. Bunu anlayamadın mı?" Burada adem oğlu, Allah'ın gözle görülen âlemlerin suretiyle sınırlanmasından, belli bir şekil almasından münezzehe olduğunu bildiği için Allah'ı bir insanda müşahade edemez. Ancak Allah'ın mutlak varlığı, aynı zamanda gözle görülen her şeyde de vardır. Çünkü efal âlemi, esma ve mana âleminin mutlak manalarından yansır. Dolayısıyla seyir hali, mutlak olan bir manayı taşır. Bu mana o anda olup, ezelden ebede yansımaz ve buda, kendini oluşturan mananın mutlaklığı açısından izafinin mutlağa dayanmasını ve aynı zamanda aslen mutlak olmasına rağmen mananın izafi olarak yansımalarını gerektirir. Öyleyse, bir bakışa göre, kulun hakikati Allah'ın hakikatinin aynıdır. Dolayısıyla kulla görünen de Allah'tır. Çünkü O'nun mutlak varlığı, izafi varlıklarda da seyrini sürdürür. İzafi varlıkları zuhura getirirken, kendinden getirdiğinden mutlağı, izafide zuhur ettirmiş olur. Ancak diğer bir bakıştan, mutlak varlığın zuhuru açısından mutlağa açılan Adem, mutlağa açılmasına rağmen, benliğinin izafi oluşu dolayısıyla mutlak değil, izafidir. Ki Adem kelimesi, kelime anlamıyla aynı zamanda yokluk anlamına da gelir. Adem kelimesi, yokluk anlamına alındığında, insanın ve duyu araçlarıyla tesbit ettiği âlemin, yokluk hükmünde varlıklar olduğunu idrak ettirir. Tasavvufta, "O yüce padişah Ademin hırkasını" giydi denir. Bu cümlede de Adem, yokluk olarak da insan olarak da düşünür.

Varlık âlemi, tabiat, doğa kanunu, Allah'ın kanunu, Sünnetullah, v.b. diye isimlendirdiğimiz sistem, Allah'ın isim ve sıfatlarının (Esmâ-ül Hüsna'nın), kuvveden file çıkmasıdır. Bir anlamda dışa açılması, kendini dışa vurması ile zahiren varlıklar âleminde, eşya ve olaylar olarak bize kendini göstermesidir (Esmâ âleminde efal âlemine yansıyış). İnsan ise, halifelik vasfıyla bu sonsuzluğu algılayabilecek kapasitedir. Esmâ-ül hüsna en güzel isimler anlamında olup, Kur'an'ın ifadesiyle, ** "En güzel isimler O'nundur .." (20/8) çünkü O, tam kemâlat sahibidir. Burada en güzel derken kastedilen kemalat yani en olgun haldir.

Bir hadiste de şöyle denir: "Muhakkak ki, Allahu teâla'ya mahsus olarak doksan dokuz isim vardır. Her kim bu 99 ismi İhsa ederse cennete girer, sonsuz saadete ulaşmış olur." Burada İhsâ, sırasıyla saymak, ezberlemek ve ma'nalarını bilmek anlamlarına gelir. İhsâ'nın olması için bu üç halinde gerçekleşmesi gerekir. Hadisten dolayı bu 99 isme "İhsa isimleri" denir; yani bu 99 isim İhsa için önerilmiş isimlerdir. Yoksa Allah'ın sadece bu kadar ismi var demek değildir ki bu çok önemli bir konudur. Nitekim Kur'an'da Allah'ın başka isimleri de bildirilmiştir. Doğrusu, değil 99 tane, Allah'ın isimleri de sonsuzdur. Çünkü Allah'ın isim ve sıfatlarının manalarıyla yaşadığımız boyutta yoğunlaşması, bizim âlemimizde sonsuz olarak algılanır. Allah'ın Zat'ına dayanan isim ve sıfatlar, bu âlemde görünen ve basiretle algılanan vechi meydana getirir. Ama soyutun somuttan ayrılabilmesi düşünülemediğinden somutun özündeki soyutta bu mana âlemi yatar. Bu nedenle, Eflatun'un da dediği gibi, inançlı her kişinin mutlak varlık belirtilerini kendisinde bulması gerekir. Bu da Esmâül hüsna'nın kâinat ve kendindeki yansımalarını müşahade ile olur. Çünkü Manaların yoğunlaşmasıyla bu efal ya da şehadet âlemi dediğimiz çokluk oluşmuştur.

Bir hadiste "Amellerin hayırlısı azı fakat devamlı yapılandır" denir. Bu, özellikle zikir ibadeti için geçerliliği düşünülebilecek bir öneridir. Her şeyde Allah'ı bularak zihinde O'nu anmak, yapılışı bile

sezilemeyecek kadar az bir ibadettir. Ama elden geldiğince bu ibadetin sürekli olarak yapılması, bilinci eğitmenin en güzel yoludur.